SUOMEN VESIENSUOJELUN KESKUSLIITTO RY
VATTENSSKYDD CENTRALFÖRENING I FINLAND RF

HE 41/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024

YMPÄRISTÖVALIOKUNTA, Asunto- ja ympäristöjaosto

Asia: **HE 41/2023 vp valtion talousarvioksi vuodelle 2024, pääluokka 35.0**

VNS 1/2023 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2024—2027

HE 41/2023 vp, erityisesti pääluokka 35.0

Suomen Vesiensuojelun Keskusliitto kiittää mahdollisuudesta lausua valtion talousarviosta vuodelle 2024 sekä julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2024–2027.

Yleisellä tasolla Valtion talousarviossa tulee turvata Nousu-ohjelman, HELMI-ohjelman, vesiensuojelun tehostamisohjelman ja vesilain uudistuksen osalta näiden vaatimien toimien rahoituksen järjestyminen. Suomi on sitoutunut EU:n vesipuitedirektiivin mukaiseen vesien hyvän tilan saavuttamiseen viimeistään vuoteen 2027 mennessä. Rahoitus vesien ekologisen ja kemiallisen hyvän tilan saavuttamiseksi tulee edelleen huomioida valtion talousarviossa. Esimerkkinä toimista voidaan pitää pienten vesivoimaloiden purkamista tai näiden aiheuttamien nousuesteiden poistamista. Yleisellä tasolla vesiensuojelun toimenpiteillä tulisi tavoitella pystyviä ratkaisuja. Kaiken kaikkiaan pysyvät toimenpiteet aiheuttavat kertaluontoisen kustannuksen, jolloin näiden kustannusten hallinta taso tiedetään tarkasti. EU:n vesipuitedirektiivin mukaista vesien hyvää tilaa ei saavuteta valtion talousarviossa vesiensuojeluun esitetyillä määrärahoilla ja toimilla. Vesilain uudistus, kun se etenee esitetyssä muodossa, vaatii myös valtion talousarvion menojen lisäämistä vesilain edellyttämien toimien tekemiseksi. EU:n vesipuitedirektiivin mukaiseen tilan saavuttamiseen Suomi on valtiotasolla sitoutunut. Tämän tulisi näkyä talousarviossa sekä julkisen talouden suunnitelmassa.

Ympäristöministeriön yhteiskunnallisiin vaikuttavuustavoitteisiin tulisi lisätä: *Vesientilassa tulee saavuttaa vesien hyvä tila vuoteen 2027 mennessä. Vesilain uudistuksessa tulee huomioida lainmuutoksissa vesien hyvän tilan saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi riittävät muutokset.*

Hallitusohjelmassa on tarkoitus sujuvoittaa kalatiehankkeiden etenemistä sekä mahdollistaa kokeiluja ja pilotointeja vesistöissä. Yhteistoiminnassa alueen toimijoiden kanssa hallitus edistää Heinäveden Palokin koskien ennallistamista uhanalaisten kalakantojen elvyttämiseksi. Samalla edistetään alueen kestävää matkailua. Hallitus jatkaa vesiensuojelun tehostamisohjelmaa. Näiden toimien rahoitus tulee huomioida talousarviossa. Palokin koskien mukaista alueen ennallistamista tai vesivoimaloista syntyvien haittojen pysyvää poistamista tulee laajentaa jo tällä hallituskaudella muihin vastaaviin kohteisiin. Suomessa on yli 400 pienvoimalaa, joiden ympäristölle tai muille vesialueen omistajille aiheuttama haittaa ei ole kompensoitu. Harkittavaksi kannattaisi ottaa myös se, voidaanko kalateihin tai vesistörakentamiseen liittyviä hankkeita toteuttaa myös yhdessä työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan kanssa. Toiminta tukisi vesiluontoon perustuvaa matkailuelinkeinoa. Edellä oleviin toimiin ei talousarviosta löydy omaa kohtaa, eikä näitä toimia ole huomioitu millään tavoin talousarviossa.

Ympäristöministeriön vaikuttavuustavoitteisiin tulee lisätä: *Vesien hyvän tilan saavuttaminen vuoteen 2027 mennessä. Toiminnallinen tulostavoite; pohjavesien sekä meriympäristön tila on parantunut*

Ratamestarinkatu 7 b (3.krs)
00520 Helsinki
liitto@vesiensuojelu.fi
www.vesiensuojelu.fi
Y-tunnus 1082393-2

alueellisen yhteistyön sekä vaikuttavien toimenpiteiden tuloksena. Virtavesien nousuesteiden haittojen poistamiseksi kehitetään kompensaatiomalli, jolla pienvoimaloiden haittojen poisto saadaan tehostetusti tehtyä.

Hallitusohjelman painotuksessa suojellaan Suomen vesistöjä ja etenkin haavoittuvaa Saaristomerta. Hallitus jatkaa Saaristomeri-ohjelmaa painottaen mittakaavaltaan merkittäviin ravinnekierron parantamisiin johtavia toimenpiteitä, kuten eläinperäisen ravinteen kiertoa, maaperän pidätyskyvyn parantamista oleellisilla osuuksilla ja ravinteiden poistoa vesistöistä. Parhaiten Itämerta suojellaan ja sen tilaa parannetaan Itämeren valuma-alueilla tehtävillä vesiensuojelutoimilla. Itämeren ja vesistöjen tilan parantamiseen kohdennettuja toimenpiteitä tulisi toteuttaa maantieteellisesti koko Suomen kattavilla vesiensuojelutoimilla huomioiden erilaiset maankäyttömuodot. Näihin toimiin tulee varmistaa ja kohdentaa riittävät taloudellisia resurssit, jotta koko maassa turvataan vesistöjen hyvän ekologisen ja kemiallisen tilan saavuttaminen vuoteen 2027 mennessä. Nykymalli, jossa alueelliset ELY-keskukset ovat vastanneet määrärahojen kohdentamisesta on osoittautunut sangen toimivaksi kokonaisuudeksi. Itämeren ja vesien suojelun edistäminen (siirtomääräraha 3 v, momentti 23) on oikean suuntainen toimenpide. Määrärahan mitoitus on aivan liian pieni, jotta sillä saataisiin pysyviä vaikutuksia aikaiseksi Itämeren tilan parantamisessa. Yhden joen valuma-alueen vesisensuojeluhanke voi maksaa useita miljoonia euroja. Voidaankin siis kysyä, onko määrärahan mitoitus oikean tasoinen. Talousarvion mukaisilla toimilla saadaan vesiensuojelun hallintoa tehostettua. Ikävä kyllä hallinto ei tee konkreettisia vesiensuojelutoimenpiteitä, kuten alueelliset vesiensuojeluyhdistykset. Vesien- ja ympäristönhoidon tukemisen (siirtomääräraha 3 v, momentti 61) leikkaaminen yli 40 miljoonalla eurolla, huomioiden MMM ja TEM talousarvioesityksessä olevilla vesistöihin liittyvillä toimilla, aiheuttaa sen, ettei Suomessa saavuteta vesien hyvää tilaa vuoteen 2027 mennessä. Tämä tavoite päinvastoin katoaa horisonttiin.

Ympäristöministeriön tulostavoitteisiin tulee lisätä: *Vesien hyvän tilan saavuttaminen vuoteen 2027 mennessä. Toiminnallinen tulostavoite; pohjavesien sekä meriympäristön tila on parantunut alueellisen yhteistyön sekä vaikuttavien toimenpiteiden tuloksen. Virtavesien nousuesteiden haittojen poistamiseksi konkreettisia toimia pienvoimaloiden haittojen poistoon on tehty.*

Rahoitus: *Vesiensuojelun rahoituksessa alueellisten vesiensuojeluhankkeiden rahoitus tullaan turvaamaan. Määrärahan leikkaaminen momentilta 61 poistetaan, jotta alueellisesti on resursseja tehdä riittäviä vesiensuojelutoimenpiteitä sisävesillä ja mereen laskevilla vesistöalueilla. Merta suojellaan mantereella.*

Hallitus aikoo vahvistaa hallinnonalojen ja tutkimuksen kokonaiskoordinaatiota ja parantaa vaikuttavuutta Itämeren, erityisesti Saaristomeren, suojelutoimien kohdentamisessa. Tutkimuksen ja koulutuksen osalta akvaattisten tieteiden opetusta on alas ajettu jo pitkään. Tutkimuksen ja koulutuksen osalta akvaattisten tieteiden opetus on kuitenkin ollut alas ajon kohteena jo pidemmän aikaa. Esimerkiksi Saaristomeren vaikutusalueella on kalatalousalan opinnot ajettu alas Turun ammattikorkeakoulussa. Turun yliopiston merentutkimukseen keskittyvän Saaristomeren tutkimusaseman toiminta on ollut uhattuna yliopiston talouden tasapainottamiseen liittyvien haasteiden vuoksi. Nämä toimet ovat ristiriidassa Saaristomeren tutkimustavoitteen kanssa. Vesialan tutkimuksen ja hallinnon alan tehtäviin on jo nyt haastavaa rekrytoida osaajia ja tilanne tulee edelleen pahenemaan, ellei alan koulutuksen turvaamiseen tehdä panostuksia. Tämä vaatisi hallinnonalarajat ylittävää tehtävien resurssointia ja huomioimista.

Ympäristöministeriön tulostavoitteisiin tulee lisätä: *Ympäristöministeriö tukee aluehallinon ja alan asiantuntijaorganisaatioiden sekä oppilaitosten kanssa erilaisten vesiensuojeluhankkeiden rahoitusta ja ohjeistusta EU rahoituksen käyttämiseen vesiensuojeluhankkeissa. Vesiensuojelun tehostamisessa kartoitetaan hallinnonrajat ylittäviä mahdollisuuksia vesiensuojeluhankkeiden toteuttamiseksi yhdessä maa- ja metsätalousministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön kanssa.*

Ratamestarinkatu 7 b (3.krs)
00520 Helsinki
liitto@vesiensuojelu.fi
www.vesiensuojelu.fi
Y-tunnus 1082393-2

SUOMEN VESIENSUOJELUN KESKUSLIITTO RY
VATTENSSKYDD CENTRALFÖRENING I FINLAND RF

VNS 1/2023 vp

Valtiontalouden kehysmenettelyä Suomen Vesiensuojelun Keskusliitto pitää kannatettavana. Noin 4/5 valtion budjetin määrärahoista mitoitetaan koko vaalikautta sitovan kehyksen mukaisesti. Vuosittaisessa julkisen talouden suunnitelmassa tarkistetaan valtiontalouden kehyksen jako hallinnonaloittain sekä päivitetään kehys vastaamaan hinta- ja kustannustason sekä kehysmenojen rakenteen muutoksia. Vuosittaisissa päätöksissä ei muuteta vaalikauden kehyksen perusteena olevaa menolinjaa, joka on määritelty hallitusohjelmassa ja vaalikauden ensimmäisessä julkisen talouden suunnitelmassa. Kehyksen hallinnonaloittainen jako tarkistetaan vaalikauden kehyksen sisällä vuosittain maalis-huhtikuussa osana julkisen talouden suunnitelmaa. Ympäristöministeriön keskeinen rooli Suomen kansainvälisesti sitovien ympäristötavoitteiden saavuttamiseksi tulee turvata riittävällä kehyksessä olevalla määrärahalla. Nyt julkisen talouden suunnitelmassa on osoitettu riittävät määrärahat tämänhetkisen tilanteen mukaan vesiensuojelua toteuttavalle hallinnolle. Hallinnon erilaisiin konkreettisiin vesiensuojeluun ohjaamien määrärahojen riittävyys on kuitenkin kyseenalaista. Päätökset tehdään ministeriöiden hallinnonalojensa menoja koskevien kehysehdotusten pohjalta.

Kehyksistä poikkeamiselle uusien haasteiden ja menolisäysten osalta näiden rahoitus voidaan turvata lisätalousarvioesityksillä. Lisätalousarvioesityksissä tulisi lähitulevaisuudessa huomioida Itä-Suomen tilanne ja pyrkiä tekemään toimia, joilla voidaan lisätä vesiensuojelu alueella ja saada aikaan tästä syntyvää luontoon liittyvää liiketoimintaa kuten kalastus- ja luontomatkailua. Tämä ei saa kuitenkaan olla pois muista vesiensuojeluun kohdennettavista taloudellisista panostuksista. Luonnonsuojelun määrärahoja suunnataan METSO- ja Helmi-ohjelmien toteutukseen sekä EU:n biodiversiteettistrategian tavoitteisiin. Laajasti tarkasteltuna luonnonsuojelun määrärahojen arvioidaan ympäristöministeriön hallinnonalalla olevan n. 94—95 milj. euroa vuodessa. Itämeren ja vesien suojelussa jatketaan vesien- ja merenhoidon toimenpideohjelmien toimeenpanoa ja panostetaan erityisesti Saaristomeren tilan parantamiseen. Talousarvion kehyksien mitoitus ei tue hyvää vesiensuojelua Suomessa. Kehyksillä turvataan pääasiassa alaa sääntelevän hallinon toiminta, mutta vesiensuojelun käytännön toimien tekijöitä ei pelkästään hallintoa tehostamalla tai luvitusta sujuvoittamalla saavuteta. Päätöksenteon tukena käytettävän tiedon tulee olla luotettavaa ja täyttää tiedon tuottamiseen vaadittavat kriteerit, jotta vältytään mahdollisilta virheiltä ja niiden korjaamisen aiheuttamilta kustannuksilta. Kaupallisilla palveluntuottajilla on usein haasteita saavuttaa ympäristötiedon tuottamiselle asetettuja kriteerejä etenkin tuotekehittelyn alkuvaiheissa. Näin ollen päätöksenteossa tarvittavan ympäristötiedon tuottamista ei voi laskea pelkästään uusien menetelmien tai kaupallisen tuotekehittelyn varaan. Suomen vesiensuojelun keskusliiton mielestä nyt esitetty talousarvio vaarantaa siten vesiensuojelun asiantuntijoiden työpaikat ja samalla myös alan osaamisen jatkuvuuden Suomessa.

Hallitusohjelman mukaisesti vesiensuojelun tehostamisohjelman ja Saaristomeri-ohjelman toteuttamiseen kohdistetaan lisämäärärahoja 6 milj. euroa vuodessa v. 2024 ja 2025, 8 milj. euroa v. 2026 ja 10 milj. euroa v. 2027. Saaristomeri-ohjelman toteuttamisessa tulee muistaa, että parasta merialueen suojelua tehdään mantereella. Ravinteet huuhtoutuvat mereen valuma-alueilta mantereelta luontaisen kierron seurauksena, mutta suuressa määrin myös ihmistoiminnan seurauksena kuten maa- ja metsätalous sekä taajamien ja kaupunkien toiminnot, joiden vaikutusta tehostavat ympäristön tilassa tapahtuvat muutokset (mm. ilmastonmuutos). HELMI-elinympäristöohjelman toteuttamiseen lisätään Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien rahoitusta 4 milj. eurolla vuosittain. Edellä mainitut toimet eivät riitä kompensoimaan vesien- ja ympäristönhoidon tukeminen (siirtomääräraha 3 v, momentti 61) leikkaamista 40 miljoonalla.

Hallituksen talousarvioehdotuksessa ei ole ymmärretty kolmannen sektorin merkitystä vesiensuojelutyössä. Myöskään se, miten vesiensuojelutoimenpiteet konkreettisesti toteutetaan, ei talousarvioehdotuksesta ilmene. Alueellisen toiminnan kehittäminen ja tehostaminen ei onnistu, jollei kolmannen sektorin

Ratamestarinkatu 7 b (3.krs) liitto@vesiensuojelu.fi www.vesiensuojelu.fi
00520 Helsinki Y-tunnus 1082393-2

toimijoiden toimintaa varmisteta. Alueellinen vesiensuojelutyö ei toteudu pelkästään viranomaisohjauksella, vaan paikalliset toimijat täytyy saada aidosti työhön mukaan. Alueellisten osaajakokonaisuuksien, joissa on asiantuntemusta, kokoamisessa tulee hyödyntää jo olemassa olevia toimijoita. Alueelliset vesiensuojeluyhdistykset on tätä työtä tehneet yhdessä kuntien sekä teollisuuden kanssa jo yli 60 vuotta. Nyt esitetyillä toimilla ollaan luomassa osin päällekkäisiä toimintoja jo olemassa olevien asiantuntijaorganisaatioiden rinnalle.

Kirjaus talousarvioehdotukseen: *Ympäristöministeriön hallinonalalla on kehitettävä hankeosaamista ja tuettava eri EU vesiensuojeluhankkeita neuvonnalla ja kokoamalla hankkeita kokonaisuuksiksi, joista tiedotetaan tehokkaasti niitä osapuolia, joilla on asiantuntemusta ja kykyä toteuttaa hankkeita sekä koota hankkeita kokonaisuuksiksi.*

Helsingissä 16.10.2023

Jari-Pekka Pääkkönen
Hallituksen puheenjohtaja

Hannu Moilanen
Toiminnanjohtaja

Ratamestarinkatu 7 b (3.krs)
00520 Helsinki
liitto@vesiensuojelu.fi
www.vesiensuojelu.fi
Y-tunnus 1082393-2